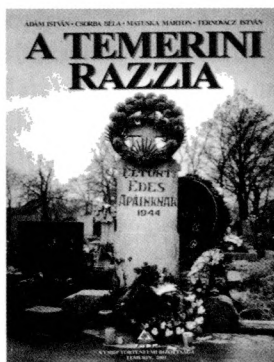

Csorba Béla

AKIK NEM MENEKÜLTEK

Újabb adatok a kivégzett magyar repülősökről
(2009. október 26.)

A temerini önkormányzat részére 2008 novemberében egy székesfehérvári keltezésű levelet kézbesített a posta. Feladója Fogarasi János, annak a Fogarasi Józsefnek a fivére, akit két magyarországi repülő bajtársával, valamint több mint nyolcvan helybélivel együtt a Nagytemető bejáratánál előzőleg kiásott tömegsírba lőttek

1944 októberében az éppen csak berendezkedő Tito-rezsim hóhérai. A három repülő szakaszvezető utolsó napjait és tragikus haláluk körülményeit a temeriniek részben a szájhagyomány, részben pedig a 2002-ben megjelent monográfia (Ádám-Csorba-Matuska-Ternovác: A temerini razzia) alapján eléggé pontosan ismerhetik, annál is inkább, mert Matuska Márton dokumentációja alapján közzétettük azt a levelet, amelyben Fogarasi szakaszvezető jegyese, Lajkó Anna részletesen beszámolt a tragikus eseményekről.

Hatvannégy évvel a megrázó sorsdráma után az aggastyán korú Fogarasi János, aki, mint később megtudtam, a keleti fronton maga is a magyar légierőnél szolgált – hallva Gusztón András polgármester minden-szenteki beszédét – fontos lépésre szánta el magát. Idézem a polgármesterhez intézett levelének legfontosabb sorait: „... szovjet hadifogságból hazatérve itthon várt egy

levél, amelynek írója – (akkor még tanítóképzős kislány) – LAJKÓ ANNA leírta az eseményeket, mivel a testvérem náluk volt beszállásolva az ott állomásozó repülőalakulat tagjaként. Levelében elmondotta, hogy miután Temerint a repülőalakulat kiűritette, a náluk beszállásolt FOGARASI JÓZSEF szakaszvezető és az ugyancsak

a közelben elszállásolt kettő rep. Szakaszvezető valamilyen megbízatást végrehajtandó Temerinben maradtak.

Az események a továbbiakban szinte sorszerűen peregtek, és már igen sok hitelesnek elfogadható módon a végkifejlet is ismert.

Őn előtt sem ismeretlen, hogy milyen hosszú ideig személyes kapcsolatok felvétele úgyszólván lehetetlen volt, így bár több levelet is írtam a kis hölgynek, semmi jel sem mutatott arra, hogy megkapta volna.

Évtizedekkel később a Franciaországban élő másik testvéröcsémnek lehetősége volt hazalátogatni, és egy ilyen hazalátogatás alkalmával magával vitte a levelet, és mivel mint francia állampolgár Temerinbe is ellátogatott, és bár Lajkó Annával nem sikerült találkoznia, felkereste a temetőt, és beszélni tudott a temetőkörnyéki lakosokkal, akik meg is mutatták a nagyon szépen gondozott, virágokkal teli tömegsírt, benne vélhetően a három katona tetemével.

Fényképfelvételt is készített a testvérem, melyekből kettő darab ma is birtokomban van. Lajkó Anna levelét annak idején a testvérem magával vitte, de már nem is tudta visszaadni, mert időközben meghalt.

Újabb évtizedek múlva a kalocsai érsek-ségtől kaptam egy levelet, hogy nekem címezve egy kis csomagocskában egy ismeretlen feladó pár képet és egy jegygyűrűt küldött. A küldeményt megkaptam és őrzöm.

Ez a történet dióhéjban.

Ma már, 92. évemben járva kéréssel fordulok Önhöz, talán tud segíteni abban a törekvésemben, hogy Lajkó Annának vagy családjának nyomára jussak és köszönetemet mondhassam az akkor történtek leírásáért.

Megismételve köszönetemet, amit Ön a megemlékező szavaival a rádió útján eljuttatott hozzánk is, kérem, ha ez lehetséges, válaszoljon soraimra.”

Guszton András kérésére Fogarasi Jánosnak én fogalmaztam meg a válaszevelet, s többek között eljuttattam hozzá könyvünk-ből azon lapok fénymásolatát is, amelyek a szomorú ügyre vonatkoztak. Később levelet is váltottunk, telefonon is beszélgettünk – jól jellemzi jogállamunk állapotait, hogy volt olyan küldeménye is, amely sosem érkezett meg hozzánk –, hajlott életkora ellenére Fogarasi úr készségesen segítségünkre volt abban, hogy ne csak az öccsére, de a bajtársaira vonatkozó legfontosabb életrajzi adatokhoz is hozzájussunk, sőt, eljuttatta hozzánk Fogarasi József 1942-ben Újvidéken készült fényképét is. Közvetítésével

jutott el hozzánk Maruzs Roland őrnagy irattárvezető aláírásával a budapesti Hadtörténeti Levéltár Központi Irattárának hivatalos értesítése, melyből a három kivégzett magyar katonáról a következőket tudtuk meg:

Fogarasi József (Sárszentmihály, 1921. 10. 01. Domján Júlia) az 1. repülő osztály szakaszvezetője, 1944. 10. 09-én Temerin-nél lemaradt, eltűnt. Dienes Béla (Szeged, 1920. 05. 10. Gaál Ida) az 1. repülő osztály szakaszvezetője, 1944. 10. 09-én Temerin-nél lemaradt, eltűnt.

Kocsis László (Nyíregyháza, 1921. 06. 25. Vidaván Erzsébet) az 1. repülő osztály szakaszvezetője, 1944. 10. 19-én a délbácskai harcokban eltűnt. A veszteségi kartonok a három szakaszvezetőt eltűntként tartják ugyan számon, de mi, temeriniék tudjuk az „eltűnés” igazi okát is: mártírtársaik sokaságával együtt alusszák örök álmukat a nagy közös sírban, a hódítók ugyanis nem csak az emberiség alaptörvényeit, de a nemzetközi hadijogot is lábbal tiporták, amikor nem biztosították számukra a hadifoglyoknak kijáró státust. ...A három repülő szakaszvezető végzetéről kísérteties őszi esteiken év-

tizedek óta mesélnek Temerinben: nem csupán bátor helytállásuk miatt, de a szerelem okán is, amely végeredményben mindhármukat itt tartotta, egészen a sírig. Túl naivak voltak? Túl vakmerők? Vagy csak komolyan vették a hűség szavát? Mintha nem is a háború, hanem régi, romantikus tragédiaköltők kalapálták volna keményre jellemüket, kuszálták volna sorsuk fonálát...

Fogarasi József